

منابع

یادداشت‌ها

1. Austin, Brice. "Moore's law : In and out of context". *Journal of The American Society For Information Science And Technology (JASIS)*. 52 (8), June 2001; P. 607-9.
2. Lehigh University
3. Information Retrieval Selection Study; Part II: Seven System Models.
4. J. Michael Pemberton
5. Roger K. Summit
6. Esther G. Bierbaum
7. Zipf's "Principle of least effort"
8. Scal of Information Retrieval Environments

1. Mooers, C.N. (1959). Moore's Law; or why some retrieval systems are used and others are not. Zator Technical Bulletin, 136, Cambridge, MA: Zator Company; and editorial of same title, American Documentation, 11 (3): i, July 1960; reprinted in The Scientist, 11 (2): 10, Mar 17, 1997.
2. Mooers, C.N. (1959). Information retrieval selection study. Part II: Seven system models. Cambridge, MA: Zator Company.
3. Pemberton, J.M. (1989). Telecommunication: Technology and devices. Records Management Quarterly, 23 (1).
4. Summit, R.K. (1993). The year 2000: Dreams and nightmares. Searcher, 1 (1).
5. Bierbaum, E.G. (1990). A Paradigm for the '90s: In research and practice, library and information science needs a unifying principle: "least effort" is one scholar's suggestion. American Libraries, 21 (1).
6. Zipf, G.K. (1949). Human behavior and the principle of least effort. Cambridge, MA: Harvard University.

آثار و وقایع در شبکه کتابخانه ملی فرانسه

نویسنده: Beatrice Loyer

ترجمه: علیرضا غلامی

عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

نوید آنرا می‌دهد. اکنون در هر گوشه و کنار جهان روش‌های مشخص و معینی صرف ساختار کتابخانه‌های بزرگی همچون کتابخانه ملی فرانسه می‌شود.

کتابخانه ملی فرانسه با در اختیار داشتن ۱۸۰۰۰۰ اثر عمومی در سطح "آدوژدن"^۷ هنگام افتتاح کتابخانه به این مطلب اشاره می‌کند که کتابخانه، یک مجموعه متنوع و شگفت‌انگیز است و به دور از مشکلات و مسائل ساده حفظ، نگهداری و ارتباطات آثار است.

وب (وب گسترده جهانی)^۸، از لحاظ ادبی نار عنکبوت جهانی است که اینترنت سلسله چیزهای بهم پیوسته‌ای است که هر روز فشرده‌تر می‌گردد، به گونه‌ای که در آینده به هر فرد

در حال حاضر شبکه‌هایی از نوع اینترنت به رقابت با کتابخانه‌ها برخاسته‌اند. کامل شده کتابخانه ملی فرانسه^۲، بیانگر این مطلب است که چند نوع از این برنامه‌ها برای حل معضل ارتباطات بکار گرفته شده است. در حقیقت کتابخانه ملی فرانسه چاره‌ای جزء پذیرش ابزار و ساختار شبکه نداشته است.

دن سیمون^۳ در کتاب داستانش بنام "هیپیون"^۴ نوشته بود که در سال ۳۰۰۰، چگونه هر کسی به کمک یک دستگاه کوچک بنام "لوپوسوک"^۵ قادر خواهد بود از طریق وسایل صوتی ساده به بانک‌های اطلاعاتی راه یابد و در یک موضوع خاص نظیر "لن فُسفر"^۶ غور کند. یقیناً زبان از بیان آن الکن است ولی آینده

۱۲- برج "تان" (temps)

۱۳- برج "لوآ" (lois)

۱۴- برج "نومق" (nombres)

۱۵- برج "لیخ" (lettres)

۱۶- سالن اجتماعات کوچک

۱۷- سالن‌های کمیسیونها

۱۸- سالن اجتماعات بزرگ

مسئلاً عملکرد سنتی، روشی است که کماکان مطرح است ولی برای چه نباید تمامی سرمایه‌های خود را صرف افزایش تعداد مواد کتابخانه‌ای، ذخیره و نگهداری، قوانین و مقررات نگهداری، خرید و اهداء منابع همانطوری که گذشتگان استمداد می‌طلبیدن، بنماییم؟

در بدو امر این یک کتابخانه است بعد از آن کتابخانه ملی است. آمیختگی عملکرد پیچیده آن حاکی از ریشه دیرینه آن در غنای کشور و مسائل اجتماعی است. بی‌شک عملکرد اصولی است که منجر به علاقه‌مندی به اجرای پروژه Dominique Perrault می‌شود. کتابخانه ملی متولی وقایع ملی کشور است. همانطوری که تاریخ حکایت‌گر حیات کتابخانه‌ها، حفظ آثار، فراز و نشیب‌ها و شکوفایی آن است. در واقع می‌توان در آینده تداوم و استمرار امکان ابداع و اختراع مصنوعاتی را تجسم کرد، اندیشه‌ای که محور هويت، جایگاه و منزلت ملت‌ها را پایه‌ریزی کند. برای بیان واقعیات بایستی جایگاهی رفیع احراز کرد، بی‌تردید با یک اثر تاریخی، موضوعی بدیع و روشن را در این دهه‌های اخیر ترسیم نمود.

تمجیب‌آور آنست که کتابخانه ملی فرانسه در نزد خوانندگان تنها برقراری یک ارتباط جهان مدنی نیست بلکه یک بوستان است. بی‌شک دیدگاه کلاسیک ناشی از تفکر ارسطو است، حالت معماری که در بنای Perrault بکار رفته نظیر همان دالان سقف‌دار دور صحن صومعه‌ای است که در کتابخانه اسکندریه^{۱۰} بنا نهاده شده بود. در حقیقت با این کار، بنایی را ساخته‌اند که دقیقاً نه تنها یادآور دوره‌های گذشته است بلکه متمایز با بافت معماری جهان کنونی است. وانگهی بسیار ژرف و عمیق - مطابق این طرح، آنچه که حاصل خواهد شد یک برتری و مزیت یا یک بلندپروازی بی‌حد و مرز است - در دنیا به عرصه ظهور می‌رسد. هر کسی با دلواپسی احساس

در هنگام تولد یک مدخل دسترسی فردی اعطاء خواهد نمود. بواسطه افزایش روزافزون متون تخصصی، ساختار آن نیز شکل گرفته است. کتابداران با ذوق و قریحه، همچون یک سیستم جستجوگر غیرخطی، این توانایی را دارند تا با مشورت خویش رابطه‌ای میان مدارک و خواننده برقرار نمایند. در واقع به آهستگی مفهوم سرمایه‌گذاری دقیق و اصولی در این زمینه را در اذهان عمومی می‌پروراند. در حقیقت خواننده را در یک فضای تازه‌ای قرار می‌دهد. یک زمانی شخص برای استفاده از منابع به کتابخانه می‌رفت و به فهرست‌ها مراجعه می‌نمود، بطور معمول یا غیرمعمول از کتابدار کمک می‌گرفت؛ شاید نزد خودش مهم نبود که برای یافتن اطلاعات بیشتر با افراد مطلع دیگری گفت و شنودی داشته باشد، زیرا هر کسی مدارکی که به ذهنشان می‌رسید پیشنهاد می‌کردند یا اثری در ذهن پرتلاطم جستجوگر برجای می‌گذاشتند.

شاید که در آینده کتابخانه ملی فرانسه با دارا بودن امکانات عظیم خود بعنوان یک کتابخانه ایده‌آل مناسب نباشد، امکاناتی چون: زمینی به مساحت ۳۶۵/۱۷۸ مترمربع، با سالن قرائت ۴۰۰۰۰ مترمربعی آن، گنجایش انبار ۴۰۰ کیلومتری، ۱۱ میلیون اسناد و مدارک (به استثنای یک میلیون منابع صوتی)؛ همانطوری که کتابخانه ملی^۹ قدیمی با سالن‌های قرائت ۳۷۴۷ مترمربعی آن، ۲۰۰۰ پرسنل رسمی و بودجه یک میلیارد فرانکی و... نقل مکان نمود.

نقشه Haut de jardin

- ۱- ورودی‌ها
- ۲- پذیرش / اطلاعات
- ۳- اتاق انتشارات
- ۴- سالن سمعی و بصری
- ۵- علوم و فن‌آوری
- ۶- حقوق، اقتصاد، سیاست
- ۷- ادبیات مشرق زمین
- ۸- هنر
- ۹- ادبیات خارجی
- ۱۰- ادبیات فرانسه
- ۱۱- سالن تحقیقات کتابشناسی

می‌کند که تحول جدیدی بسرخلاف دیدگاه مؤلفین دایرةالمعارف هندسه^{۱۱} شکل می‌گیرد، یک بنایی باور نکردنی که نوید ظهور اندیشه نظام یافته^{۱۲}، همچون راهی میان‌بر در میان کثرت خطوط مستقیم عمود بر خطوط دیگر، ستونهای مورب باهتراز در آمده، تغییراتی پیچیده و اعجازی بی‌انتهای ایجاد شده است.

این سرمایه‌گذاری اصولی و اساسی به مثابه بیمه کردن کتابخانه ملی فرانسه است. در واقع خواننده را در شرایطی خاص و راحت برای یافتن منابع مورد نیازش راهنمایی و هدایت می‌کند. مسلماً امکانات فیزیکی (آب و هوا، علم مطالعه در حالت رطوبت هوای جو، اصول اصوات، پراکندگی صدا در موضعی، کنترل کننده‌ها) به گونه‌ای خاص با هم در آمیخته که معیارهای متعادل کننده و ارتباطات مناسب میان اجزاء تشکیل دهنده نظیر اسباب و وسایل، گنجایش گسترده ساختمان لحاظ شده است. وحدت در همسان سازی با هر آنچه که زبان به زبان و دهان به دهان از دوره کلاسیک انتقال یافته است، وحدت در نیروی انسانی بدرستی پیش‌بینی شده است. بعلاوه اندیشه کتابخانه باقی است و پابرجا خواهد ماند، جایی که محل ملاقات است، اشتراک چند عضو برای انجام عملی خردمندانه و گروهی و حتی تجدید حیات اجتماعی. آیا باید هنوز خواننده را به سمت تغییر و تحول پدیده آمده در بنای ساختمان کتابخانه هدایت و راهنمایی نمود؟

تقسیم‌بندی فضاهای موجود در پنج حوزه به همان نسبت برای Haut - de - jardin خوب و مناسب است که در Rez-de-jardin برای پژوهشگران مطابق با اقوال و روایات در نظر گرفته شده بود (علوم و تکنیک؛ ادبیات و هنر؛ علوم قضایی؛ اقتصاد و سیاست؛ فلسفه؛ تاریخ؛ علوم انسانی و اجتماعی؛ سمعی و بصری). موضوع سطوح علم قرائت، میزان شایستگی پاسخگویی به نیازهای علاقه‌مندان و فرهنگ استفاده‌کنندگان (حفظ و نگهداری منابع اطلاعاتی با حرص و ولع بوسیله گروه‌های کاری در هنگام ابداع برنامه رعایت شده است) همیشه همچون ابزاری مناسب دیده شده است. در حقیقت وادی بی‌انتهای آنجا است، بی‌شک خیلی دور از انتظار است که یک قسمتی وزین‌تر از قسمت دیگر باشد ولی انعطاف وجود دارد. به یکباره برای اجتناب از حرکت‌های

مواج چارچوبی قائل شده و محدودیت‌هایی ایجاد می‌شود، بخاطر طرح پیشنهادی اطراف باغ مرکزی، تدریجاً سالن‌های قرائت، سرویسها و گردش امانت کتابها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مراتب بلندپروازی

بلندپروازی خاص پروژه معماری کتابخانه ملی فرانسه آشکارکننده تحول در سیستم کتابخانه‌های فرانسه است، حال آنکه تأخیرش زبان‌زد همگان است. از این پس، کتابخانه ملی فرانسه سرآمد شبکه‌ها است. قبلاً نزدیک به ۳۰ پل ارتباطی در راستای تحکیم سیاست تملک حوزه‌های خاص به هم پیوند داده شده بود. قراردادهای همکاری با مؤسسات بزرگ همچون CCF^{۱۳} منعقد شد، بزودی با بهره‌گیری از شیوه‌های سازماندهی مدخل‌هایی برای کلیه متون کتابخانه‌های به هم پیوسته برای انجام تحقیقات در نظر گرفته می‌شود. برای سال ۱۹۹۷ - ادبیات تاریخی و قُدما - بیش از ۵۰ کتابخانه شهرداری، با محاسبه اولیه ۱۰۰۰۰۰ اثر مشخص و ۳۰۰۰۰۰ اثر پیش‌بینی نشده در نظر گرفته شده، ابتدا آندسته از آثار قابل دسترس در کتابخانه ملی فرانسه، بعد با کمی تأخیر، آن کتابخانه‌هایی که مسائل حق مؤلف را مرتفع ساخته‌اند.

از این پس، مباحث و مطالب از زاویه‌ای دیگر، در دو زمان مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد - در سال ۱۹۸۸ Rez-de-jardin افتتاح خواهد شد - ظرف ۱۸ ماه معماری پیچیده سیستم انفورماتیکی به اتمام رسیده، به اسباب و وسایل Richelieu a Tolbiac سروسامان داده شد، وسایل و تجهیزات به صورت کارآمد و مؤثر بازگردانیده شد. در آنجا بواسطه بلندپروازی ملی، یک انقلاب کوچک برای پرسنل بوجود آورده است.

به ارزش ۷۲ میلیارد فرانک (براساس نرخ ۱۹۹۱) پیش‌بینی شده بود، در طی هشت سال ۱۲۴ فرانک توسط هر یک از ساکنین فرانسه به این امر اختصاص داده شده بود، هر فرانسوی بایستی ۱۷ فرانک هر ساله برای ساخت و تجهیز کتابخانه ملی پرداخت نمایند، در حقیقت این کار نه بیهوده است و نه خارق‌العاده. تصور افزایش ۲۲۰۰۰۰ اثر در هر سال دور از انتظار است (برای مثال آمار و ارقامی که La BU de

احساساتی که در انسان تولید می‌کند موفق به غلبه کردن زیبایی بر واقعیات شد. در حقیقت نیازهای خاص بهره‌وران، باستانهای طرحها و پیشنهادها مشارکت در مأموریت‌های محوله، این احساس را بر می‌انگیزد تا با سعی و کوشش خود تجهیزات سالن‌های قرائت را سفارش دهند، همچنانکه وجود مبلمان برای فضاهای اداری کتابخانه در نظر گرفته شده است. مهندس معمار با بهره‌گیری از اطلاعات خوب و جامع خود کار ساختمان را در حیطه و اختیار خویش گرفته، این درایت عمل تجهیز کتابخانه را امتیاز بخشیده است (استفاده وسایل، نگهداری)، تداوم کار و کوشش و بویژه استفاده بهینه از فضاها با بهترین میزان خوش‌آهنگی و موزونی محیط (براساس مترمربع) بطور مفید و مؤثر بنا نهاده شده است (با ۱۶۹۷ محل استفاده کاربران به ارزش ۲۳/۲۰۷ فرانک HT).

مرحله اصلی این امکان را فراهم می‌آورد تا درباره مفاهیم تئوریک و انطباق طرحها با احتیاجات ضروری این کتابخانه بعنوان یک نمونه جدید آزمایش شود: واری کردن و بهبود بخشیدن به امکانات تعیین شده به حساب استدلالی و آماری در جداول، کنترل‌کننده روشنایی لامپ‌ها، تغییر دادن در صورت و حالت صندلی‌ها برای بالا بردن ضریب استحکام آن. Ange-Marie Benoit، مدیر روش‌های فنی و تکنیکی اعلام کرد: اسناد و مدارک بندرت در بازار خرید و فروش عمومی (بورس و اوراق بهادار) مورد استفاده قرار می‌گیرد، این نوع عملکرد نوید کاری را می‌دهد که همچون فرمولی برای مشاوره دادن به بنگاه‌ها و مؤسسات محفوظ دانسته شده است. *مشکلی منحصر برای مهندس معمار و در اختیار گرفتن شیوه‌ای برای مقایسه کردن فرضیه‌هایش بر روی طرح‌های معرفی شده از طریق مناقصه. سرانجام انجمن Martin Stoll Fut برای اجرای مرکز سخنرانی که محل نزول گفت و شنودها و کرسی اداره برنامه‌هاست برگزیده شده است و... . تلفیق راحتی و شکل درست و صحیح این صندلی چارچوبی صحیح و اصولی برای شکل‌گیری اسکلت‌بندی اجزای چوبی آن پیش‌بینی کرده است و یک پوسته ورقه ورقه با چسب برای حفظ و نگهداری سیستم ارگونومی و استحکام آن بکار برده شده است. در واقع بدور از سبک تصنعی و مصنوعی، ظرفیت و حجم کار بدون هیچگونه ابهامی مشخص می‌شود. برای

Harvard از آن تجاوز می‌کند)، اما ۴۰۰۰۰۰ جلد در دسترس مستقیم آنهم در مقیاس وسیعی، در هنگام فراخ کردن کتابخانه‌ها همانند کتابخانه‌های بزرگ آمریکایی مشاهده می‌شود.

در واقع چه چیزی باید بهترین میزان ارزش گذاری باشد؟ پرسنل، کتاب یا خواننده؟ چه تلاشی می‌تواند موجبات خشنودی کشوری را که همانند یونان پس از کتابخانه اسکندریه مدعی ارزش فرهنگی است فراهم سازد؟ پس از انجام مشاجرات و منازعات قلمی، کتابخانه ملی همچون اختری تابناک بر روی انتخاب بهترین امکانات و تجهیزات تأکید می‌ورزد. برای اینکه اختر تابناک سرگردان نشود و از این سمت به آن سمت نرود؟ احتیاج به یک جاه‌طلبی مقتدرانه آمیخته با واقعیات دارد.

مبلمان... کم یا بیش است

با مبلمان، حیات در کتابخانه فرانسه رونق می‌گیرد. توصیف شکل منظم هندسی آن نمایانگر شکل درست و صحیح معماری منطبق با جدیدترین اصول فنی و هنری است؛ به دور از هرگونه اشغال کردن فضای سالن‌ها، طرز چیدن اسباب و وسایل چوبی در فواصل مشخص جلوه‌ای خاص بدان بخشیده است، برجسته نمودن امتداد و تشدد مفهوم ساختاری ترکیب اشیاء چوبی، تناسبی موزون و هماهنگ میان شاهکار معماری و ارتباط خودمانی با فضای کتابخانه برقرار نموده است. اگر عناصر ثابت نظیر جریان روشنایی که قبلاً پیرامون آن مباحثی طرح شده، بدرستی و بدون عیب و نقص در معماری لحاظ نمی‌شد، مجموع قفسه‌بندی کتابخانه، میزها، محدوده‌های اتصال جریان روشنایی مستقیماً نمی‌توانست ارتباطی میان محل استفاده‌کنندگان و آثار برقرار نماید. گرمای آب و هوایی غیر از آب و هوای اصلی و طبیعی کتابخانه - عود برزیلی - منجر به تراکم هوای درونی و بالا بردن کیفیت صوت در سطح کتابخانه شده است.

با توسل به ایده فکورانه نظم و ترتیب دادن به کتابخانه از طریق هویت بخشیدن به کمک مبلمان، Dominique Perrault بوسیله برخورداری و بهره‌مندی از علمی که در زیبایی و

مهندس معمار، تنها مأموریت محوله بوضوح محدود به فعالیت‌های طرح‌های اجرایی می‌شود نه اداره ساخت و نه جابجایی و استقرار وسایل و تجهیزات مورد نیاز.

بیش از هرگونه همراهی و مساعدت، مهلمان دقیقاً یک سیستمی موفق برای جلب رضایت استفاده‌کنندگان به عنوان اقدامی مؤثر است: شکل‌گیری محل استفاده‌کنندگان، تعیین کردن میزان استحکام بنا به حساب استدلالی، مطالعه شکل ظاهری و وضعیت زمین از نظر معماری؛ محل عبور کابلها درون سقف کاذب است، حداکثر انعطاف برای آن در نظر گرفته شده است - بدون عبور دادن کابلها از میان میزها - یک جامعیت و تمامیت تکنیکی مستقل بواسطه شبکه کابلی کشیده شده در سطح میزها ایجاد شده است. همچنین سیستم ذخیره‌سازی جداگانه‌ای برای پیش‌گیری از تغییر و تحول ناگهانی در تجهیزات کامپیوتری و بعد از آن در محل‌های کاری تعبیه شده است.

امروزه، ثرم محل قرائت برای هر استفاده‌کننده ۹۰×۸۵ سانتی‌متر و تعبیه روشنایی سطحی که یک مترمربع مساحت داشته باشد، با روشنایی ۱۰۰۰ به میزان مساوی تقسیم شود در نظر گرفته‌اند.

همه چیز براساس نظم و قانون است، بدون فراموش کردن عوامل غیرضروری به همان اندازه به مسائل حفظ و نگهداری و تغییرات غیرمحموس پیایی توجه شده است.

حتی روشنایی به طور محسوسی برای موزه تصاویر نقاشی و اشیاء بشکل اصولی محاسبه شده است: محل‌های قرائت جملگی به لامپ‌های متغیر مجهز شده‌اند، مهندس معمار با تأکید بر رشد فزاینده میان جهان ورزش (درجه و قسمت‌های متمایز چیزی که در حال نمو باشد) و هر آنچه که سرگرم می‌کند، عمل رشد و نمو در امور تجهیز کتابخانه را نمایان می‌سازد. در واقع لامپ‌ها با حساسیت نوری و سریع خود تغذیه‌کننده شعاع پرتو افشانی و جهت روشنایی هستند و به شکلی اطمینان بخش سایر قسمت‌هایی که با یکدیگر وابستگی تام دارند، روشنایی و نور لازم را تأمین می‌کنند.

علاوه بر این، سیستم انتقال و گرمادهی به گونه‌ای طراحی شده که تولیدکننده (ژنراتور) هوای گرم بتواند گرما را به درون میزها از طریق مجاری مربوطه هدایت کند. برتری، آرامی و

ملایمت و مزیت داشتن حالتی سخت و محکم همچون فلزات، آن را به مثابه یک حضور و وجود آمیخته تداعی می‌کند، با این وصف صلابت و استواری برای بیان میزان نیازمندی به تجهیزات و امکانات ضروری است: سرانجام کار خلاصه می‌شود در هول و هراس‌های ملال‌آور، بقدری عجیب که گویی نمی‌توان انجام داد مگر اینکه چون شرط بسته‌اند که باید با نظم و انسجام بخشیدن به کارها موفق شوند.

یادداشت‌ها

1. Loyer, Beatrice. "Monument et memoire en reseau la Bibliotheque Nationale de France". 430 ARCHITECTURE mars 1997.
2. La Bibliotheque National de France
3. Dan Simons
4. Hyperion
5. Persoc
6. L'infosphere
7. Haut de Jardin
8. World Wide Web
9. La Bibliotheque national (BN)
10. La Bibliotheque d'Alexandrie
11. Geometries
12. Pensee - Classee
13. Cata - Logue Collectif de France